БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 296 (4780) 1960 ч. декабрь 18, воскресенье. | Өртээ 20 көп.

БӨГҮН декабрьниң 18 воскресенье

Улус судтарынга соңгулдаларның хүнү

ШУПТУ СОҢГУЛДАЛАРЖЕ!

460.700 тонна хөвең

МОСКВА. (СЭТА). СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Таджикистанның КП Төп Комитединге база Таджик ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге чоруткан байырында көдээ ажыл-агыйга чедишкиннери дээш Таджик ССР-ниң бүгү ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирген.

Таджикистанның хөвенчилери дыка хөй чылдарның дургузунда чуртка хөвеңниң эң бедик дүжүдүн ап келген болгаш ону күрүнеге садарының планын чыл санында-ла долдур болгаш ажыр күүседип турар. Бо чылын республиканың ажыл-агыйлары күрүнеге 460,7 муң тонна хөвеңни саткан.

Таджик ССР-ниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң рапортунда дыннатканы болза республиканың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге эт, куш чуургазы, дүк, каракуль, торгу коконнары садар талазы-биле хүлээлгезин хуусаазындан эрте күүседкен болгаш сүт садарының планын малдың баш санын өстүрериң чедип албышаан күүседкен.

Республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери хөвеңниң күрүнеге пландан дашкаар садар талазы-биле боттарының хүлээлгезин күүседир болгаш хөвеңни бөлгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрүп үндүрериң моон соңгаар-даа көвүледир дээрзинге идегеп турарын СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели илереткен.

Тайбыңче күчүлүг кыйгырыг

Тайбың тиилээр

Оглун ошкап, эргеледип,
—Ойна, ойна, чассыгбай!—деп,
Тайбың чурттуң хамаатызы —
Дарый авай бодап орган.

Холда туткан солунунда
Коммунистер Кыйгырыы бо.
Бөмбүрзектиң улус чонун
Мөге күшче кый деп турган.

«Делегейниң бүгү чону,
Дээди күзел—Тайбың!—дишкеш,
Демин кадып, холду тутчуп,
Демиселче көдүрүнер!»

Изиг-шынчы чалбыыш сөстер
Иевистиң чүрээн долуп,
Идегелди, бүзүрелди
Ийи карак көрүп турган:

Коммунистиг хамык намнар
Коргуш турбас күчү болган —
Чаңгыс эвер Маадыр кылдыр
Чалым-шивээ болу берген.

Угаап бодаар соруу—чаңгыс,
Улай тиилээр күжү—чаңгыс.
Тудар, чаяар холу—демниг
Тура-соруу—чаңгыс эптиг.

Найыралдың изиг чүрээ —
Найысылаа Москвавыстан
Бөмбүрзекке тайбың тарып,
Мөнге херел дээп туру...

Дашка кара карактарлыг,
Дазыр кара селбер баштыг,
Болуйгулаан чаахтарлыг
Борбак оглун ошкагылааш,

Ие орта хүлүмзүрээш,
Ийи өөстү катаптагылаан:
«Тайбың тиилээр, дайын сеңээр!
Даартавыс тайбың, оглум!

Л. ЧАДАМБА.

Шын орукту айтып турар

Делегейниң беш диптериниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилериниң Чөвүлел хуралының Кыйгырыын бүгү совет улус изии-биле хүлээп алган. Ол Кыйгырыг төөгүлүг ужур-дузалыг документ деп чугаалаар эргелиг бис, чүге дээрге, бүгү делегейге тайбынны быжыглаарынче, чер кырында бүгү кижилерниң ол дээш эп-сеткилин каттыштырарынче угланган орукту айтып турар.

Ындыг болза-даа, АКШ-тың чагырыкчы болуктеринге баштаткан империалистиг агрессорлар дайынны база катап кыпсып үндүргеш, бүгү кижи төрелгетенни ханга бораарын ораддажып турарлар. АКШ-тың реаксылыг болуктериниң, КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельдиниң ёралыг чоруунуң уржуу-биле Конго республикада хан төктүүшкүнү бооп турар. Конго республиканың премьер-министри Патрис Лумумбаны болгаш өске-даа политиктиг ажылдакчыларны тудуп хоруглаан чорукту КНО херекке албайн турар.

Бистер, бүгү совет кижилер, бүгү депшилгелиг кижилер ышкаш, «Чок, дайын болбас!», «Тайбың тиилээр!», «Тайбың бистиң холдарывыста!» деп бүзүрелдиг медеглеп, чырыткылыг даарта хунче шиитпирлиг бадып орар бис.

В. КОБЫЧЕВ,
А. ТЮТИНА,
Кызылдың чурттакчылары.

Хүлээлге күүседтинген

Совет Эвилелинде эң улуг «Туймазабурнефть» деп өрүмнээр трезиниң ажылчыннары болгаш тускай эртемниглери чыл онаалдазын хуусаа бетинде күүседир деп сөзүн берген. Ол хүлээлге чедиишкиниг күүседтинген. Башкириянның соңгу болгаш мурнуу-барының чүгүнде нефтилиг 515 муң метр черни өрүмнээн болуп турар.

* * *

Себряковскийниң цемент заводу—Сталинградтың Улус ажылагый чөвүлелиниң мурнакчы бүдүрүлгези. СЭКП ТК-ның ам болур Пленумунга белеткеемишаан, ол бүдүрүлгениң коллективи дөртү кварталда чурттуң тудугларынга пландан дашкаар беш муң тонна цементини чүдүрүп чорудар деп бедиткен хүлээлгени алган. Цементчилер боттарының берген сөзүнге ээ болганнар.

* * *

Новороссийскийниң вагон сеттээр заводунуң ажылчыннары чылдың бүдүрүлге программазын боттарының айтып алган хуусаазындан эрте ажыр күүседкен. Пландан дашкаар миллион чыгам рубльдиг ажыг орулгазы алдынган. Ээлчег нормаларын күүсетпейн турар чаңгыс-даа ажылчын бүдүрүлгеде чок.

* * *

Печораның хөмүр даш бассейнинде алдынган хүлээлгелерни алды шахталарының коллективтери хуусаа бетинде күүсеткен. Бассейнниң дагжылары бо чылын онаалдага немей казып алган хөмүр дажын 304 демир орук эшелонунга чүдүргеш хереглекчилерже чорутканнар.

* * *

Черновицаның чигир трезиниң чигир заводтарының коллективтери сезонунуң эгезинден бөөр пландан дашкаар ийи миллион пуд чыгам чигирни ажылдап кылганнар. Ол болза хүлээлгеде көрдүнгенинден хөй болганы ол.

(СЭТА).

Улуг программа

Область типографиязының коллективинде 50 ажыг комсомолчулар болгаш аныяктар коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелин болгаш Кыйгырыын бир үн-биле деткип турар.

Комсомол комитединиң секретары, Совет Армияның албанындан чоокта чаа халажын келген эш Александр Лукинниң чугаалааны болза:

— Бо төөгүлүг улуг документилерни танышкаш, коммунистиг болгаш ажылчын партияларының тайбыңның болгаш коммунизмниң тиилелгези дээш шудургу демисежип, делегейниң тайбыңга ынакшылдыг, депшилгелиг кижилерни бүзүрелдиг баштап турарынга кижиниң сеткил-сагыжы өөрүүр-дүр. Ол улуг демиселге боттарының үлүүн киирер дээш бистиң полиграфчы комсомолчуларывыс болгаш аныяктарывыс ийи дажыр улгаттырган күш-биле ажылдаар бис.

— Чөвүлел хуралдың Медеглели болгаш Кыйгырыы кижи төрелгеннинг аас-кежиктиг келир үези дээш, тайбың дээш демиселдиң оруун айтыкан улуг программалар болур. Ол улуг документилерни деткивишаан, ону боттандырарынга бистен хамааржыр чүүлдерни — бистиң Төрээн чуртувустуң күчүшыдалын быжыглаарынга бистиң салыышкынывыс болур продукция бүдүрериң көвүледир дээш, бүгү күжүвүстү берип, ылаңгыя декабрь айның планын 125 хуу күүседир бис—деп, аныяктар бригадазының кежигүнү Ю. Коршунов чугаалаан.

Малчынның сөзү

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң малчыны С. Мыңдыря артельдиң мурнакчы малчыннарының бирээзи. Ол, СЭКП ТК-ның эвлечглиг Пленумунга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыры-биле Бүренде кыштагны бодунуң күжү-биле септеп, чылыглап алгаш, кадарын турары 300 өскүзүнүң одар-белчиннарын план езугаар таарыштыр кадарып турган.

Колхоз баштаар черн болгаш ында партия организациязы Мыңдыряның мал ажылынга үр үеде ажылдап, дуржулгалыг апарганын көргеш, анда 437 аныяк хураганнарны хүлээдип берген. Малчын ол даалганы хүлээп алгаш, немелде кыштаг кылдыр Кара-Хая деп черде эрги кыштагны септеп, чылыглап алган.

— Дайын кыпсыкчыларының ораддажышкыннарын бүрүн соксадырының хемчеглерин коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Москва Чөвүлел хуралының Медеглелинде болгаш Кыйгырыында эң тодарган эриткан-дыр, эвчилеп мен тайбынның хөрээнге күш-ажылчы үлүүмүү киириштирип, чаа хүлээп алган аныяк хураганнарымны кыштың айыылындан менди хүр ажырар мен — деп ол чугаалап турар.

С. ОЮН.

ВЦСПС-тиң медеглели

МОСКВА. (СЭТА). Алжирде француз колониалдыг эрге-чагыргаларның ханныг елүрүкчү чоруунга, кара-туразында болгаш ужур-дүрүм чок үүлгедиишкиннеринге шиитпирлии-биле удурланып турарын ССРЭ-ниң профэвилелдериниң 55 миллион кежигүннериниң мурнундан илередип турар медеглелди Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели үндүрген.

ССРЭ-ниң ажылчы чоннары болза алжир улус-биле боттарының сагыш-сеткиз кэттыжыышкынын илередип, өлүрүкчү чорукка таваржып амы-тынын оскунганнарга ханызы-биле кажыдап турар болгаш Франциянның резициялыг болуктериниң үүлгедиишкиннеринге киленнеп турар деп ол медеглелде чугаалаан. Франциянның реакциялыг болуктериниң политиказы ындыг аар-берге айыылдыг уржунтарга чедирген-дир. Алжирниң чүнүң-биле-даа буруузу чок тайбың хамаатыларын елүрүп узутканн кижилерни шыңгылызы-биле шиидерин совет профэвилелдери негеп турар.

Гаванадан аалчы

МОСКВА. (СЭТА). Ажылчы чоннар депутаттарының Москва Совединиң күүскомунуң Даргазы Н. И. Бобровниковтуң чалаанын өзугаар Гавана хоорайның мэри Хосе Льяос Гобель болгаш ону удаан кижилер декабрь 16-да Москвада чедип келген.

СЭКП ТК-ның Пленумунга уткуштур

Комсомолчуларның эгелээшкини

— СЭКП Төп Комитединиң ам болур Пленумунга уткуштур фермаларга барып ажылдаарын шиитпирлеп алдывыс—деп, боттарының күзелин илереткен элээн каш билдиринишкиннер Теректиг-Хем суурнуң комсомолчуларындан Ленин аттыг колхозтуң баштаар черинге кирген. Ону чугле баштаар черниң хуралынга үнелеп деткээн эвес, ол дугайында айтырыгны комсомолчуларның хуралынга база чугулалап көрген.

Артель бүдүрүлгезиниң ажылының чугула адыры болур мал ажылынга боттарының улуг сонуургалын илереткен аныяктарның эгелекчи саналын колхоз баштаар чери хандырган. Комсомолчу саанчыларның, мал ажылында аныяктарның Хүрен-Дугай сүт-бараан фермазында кол күш болу бергенин барымдаалааш, ол ферманы комсомолчу-аныяктар фермазы кылдыр адаарын колхоз баштаар черн шиитпирлээн.

Хүрен-Дугайда сүт-бараан фермазының ажылы ол колхозтуң өске фермаларындан элээн хожудап турган. Ам ында барганнарның кол вуруузу 10 класс чедир билиглиг, олар коллективтиг, культурлуг өзуга чаңчыккан аныяктар болур. Оларның аразында Ч. Ким, Д. Кара-уруг, Ч. Саар, С. Өнермаа, К. Елена, А. Ким болгаш өскелер-даа үлегерлиг ажылдап турар.

Ферманың эргелекчили комсомолчу Чаядылай Ким коллективте ажылхеректи билдилиг башкарып, күш-ажылды шын организастап турар. Хожудаңгай ажылдыг турган ферманы мурнакчыларның деннелинге чедир көдүрери дээш колхозчу аныяктарның ол эгелээшкини, ак-сеткилдиг күш-ажылы СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунга белек болур.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корр.

Малчыннарга шефтер

Өвүр районнуң Солчур чеди чыл школазының башкылары, 6 — 7 класстарының өренниччилери «Коммунизмче орун» колхозтуң малчыннарынга шефтеп турар. Чоокта чаа школа коллективи Арыг-Бажының сүт-бараан фермазынга «Родина» деп чаа радиоприёмникти белекке бергеш, ажылдап турар кылдыр тургузуп, янзы-бүрү номнарны, плакаттарны, ойнаар херекселдерни, база көргүзүг самбырааын ыылгаш берген.

Ол-ла үеде саанчыларга, кадарчыларга кино көргүзүү база болган. Шефтээн башкылар, өренниччилер ийиги хүнде фермаың девискээрин арыглап аштаан, 8 тонна сигенни фермага сөвтүп берген. Олар бир өске хүнде малчын С. Самданның кажаазының көрженин хоорап берген.

Школа өренниччилериниң бүдүрүлге бригадазы башны А. Шюгдюр-солдуң удуртулгазы-биле 1960 чылда колхозтуң 76 гектар кукурузазын ажаап өстүргеш, оң бир гектарындан-на 300 ажыг центнер ногаан массаның дүжүдүн алгаш, силостап берген. Ам ол силос-биле фермаың саар инектерин азырап турар.

Д. ЧИМБА.

В. И. Ленинниң шилээн чогаалдары

МОСКВА. (СЭТА). Бистиң чуртувуста Владимир Ильич Ленинниң чогаалдарын чаңгыс эвес удаа катап үндүрүп турар. Улуг баштынчының шилээн чогаалдарының сөөлгү үндүрүлгезин ийи том кылдыр парлап үндүрерин боттандырган болгай.

Ам СЭКП ТК-ның чанында марксизм-ленинизм Институту-биле кады Күрүнениң политиктиг ном үндүрер чери В. И. Ленинниң шилээн чогаалдарын үш том кылдыр үндүрерин боттандырып эгелээн. Партия чырыдыышкынының четкизинге СЭКП-ниң төөгүзүн өренирде сүмелеп турар бүгү-ле кол-кол чогаалдарны ол томнарга киирер деп турер.

Чаа үндүрүлгениң баштайгы тому парлалгадан үнген. 1897 чылдан 1917 чылдың январьга чедир үеде Владимир Ильичниң бижээн ажылдары ында кирген. 1917 чылдың марттан 1918 чылдың июньга чедир үеде бижээн ажылдар ийиги томга, 1918 чылдың июльдан 1923 чылдың мартка чедир үеде бижээн ажылдары үшкү томга кирер.

В. И. Ленинниң шилээн чогаалдарының үш томнарын массалыг тиражтыг кылдыр үндүрер.

ГОЭЛРО-нуң 40 чыл болурунга

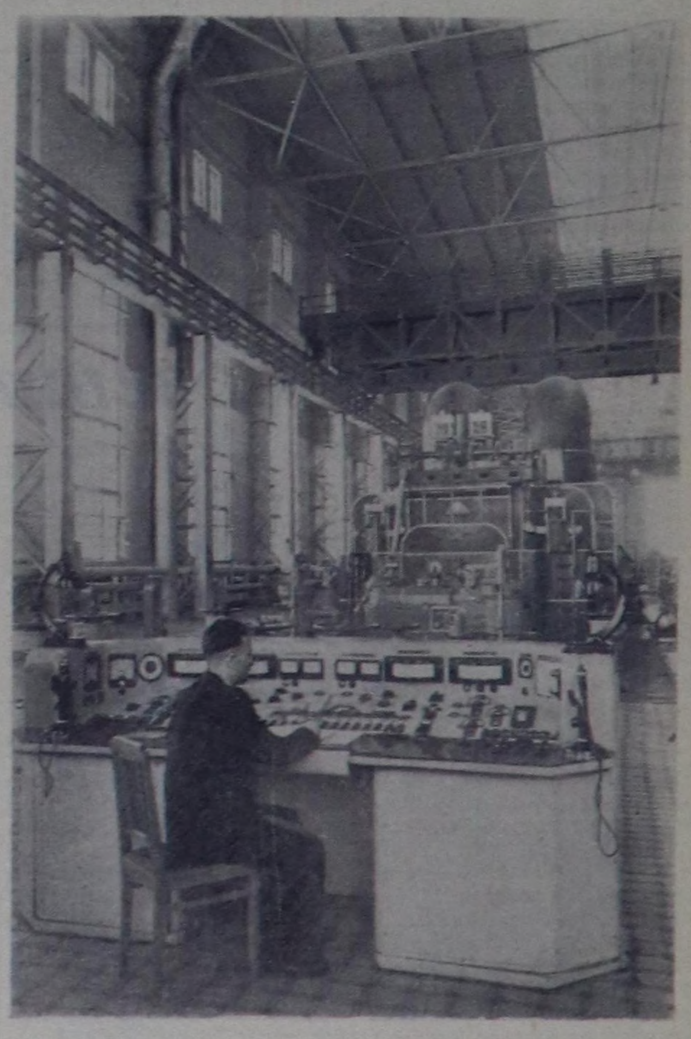

Электрозергиянның децилелиниң ниити хемчээлиниң болгаш ону чурттаачы чоннуң кижи санынга онаштыр-даа бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле мурнакчы капиталистиг чурттарны четкеш, эртемниг сорулгазы Совет Эвилелиниң энергетиказының мурнунга тургустунган. Чоокку чылдарда ындыг шуурааскынны боттандырар төлээде кол-ла хөрөнгини колдуунда чылыг күжү-биле ажылдаар электростанцияларын тударынга чарыгдаар. Ол чорук эң элээш чарыгдалдарны кылып тургаш, эң кыска хуусаа дургузунда чаа-чаа электростанцияларны ажыглалга киирер арганы бөөр.

Газ, мазут, торф, чиик өртектиг хөмүр даш-биле көделир электростанциялары бүгү-ле электрозергиянның барык 80 хуузун ажылдап үндүрүп турар.

Чуруктар: Серепетскийн (Тула областа) ГРЭС-тиң машина залы. Ындыы талазында 150 муң киловатт күштүг турбогенератор көстүп туру.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

СЭКП хооркомунуң пленуму

«Комсомол организацияларынга партийжи удуртулганың байдалы болган ону эжижидер хемчеглер дугайында» СЭКП-ниң Кызыл хоорай комитединиң декабрь 15-те болган пленумунга партия хооркомунун секретары эш П. Киселев илеткел кылган. Төөгүлүг чеди чыл планын хуусал бетинде күүседир дээш демиселге комсомолчуларның болган аныяктарның боттуг салыышкынын пленум демдеглээн. Хоорайның будурулгелери бо чылдың он бир айларында ниити продукция будурер планын 107,9 хуу күүседиринге, пландан ажыр 6 миллион рубльдиг продукциязын будуреринге аныяк ажылчыннар салыышкынын киргген.

Коммунистиг ёзу-биле ажылдаар, чурттаар, өөренир дээш патриоттуг чаагай шимчээшкинде амгы үеде хоорайда 1 муң 500 кижи киржип турар. Дааранылга комбинадында коммунистиг күш-ажыл бригадазы ноябрьда будурулге планын 115 хуу күүсетпишаан, продукцияның шынарын бедидерин чедип алган. Ында аныяк дааранылчылар — коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүннери эштер Сайгутина, Березина, Вычкова олар ай бүрүзүнде нормазын үргулчу ажыр күүседип, чүгле бедик шынарлыг продукцияны будурүп, боттарының мергежилин, билиин соксаал чокка бедидип турарлар.

Комсомол организацияларынга партийжи удуртулганы элээн хөй партия организациялары өштелдирген. Чижээ, Элегестиң шахта эргелелинде партия организациязы ында комсомол организациязынга удуртулганы эжижидип, аңаа практиктиг ёзаны чедирип келген. Партия организациязының секретары эш Закутилин болган партбюро кежигүннери комсомол хуралдарынга олуржуп, санал-онаалдарын берип турарлар. Шахтада бүгү комсомолчулар боттарының будурулге планнарын долдур болган ажыр күүседип, хөй-ниитиниң амыдыралынга идепкейлиг киржип турар. Аныяктарның 30 ажыг кижи киржикчилиг бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери чүгле шахтёрларга эвес, харын Кызылдың, Шагаан-Арыгның ажылчы чоннарынга концерттерин көргүскеннер.

Аныяктар ортузунга кижизидилге ажылының байдалы болган ону эжижидер хемчеглер дугайында айтырыгны СЭКП обкомунуң дөртку пленуму чугаалажып көргеш, тодаргай доктаалды хүлээп алган деп, илеткелчи пленумга чугаалавышаан, партия обкомунуң пленумунуң доктаалында айыткан четпестер хоорайның партия организациязынга, СЭКП хооркомунга бүрүн хамаржып турарын демдеглээн.

Кызылдың № 1 чүс АТК-зында (секретары эш Чернов), № 2 АТК-да (эш Лущаев), «Коммунтудуг» септелге-тудуг эргелелинде (эш Гапонов), алгы заводунда (эш Ермолаев) партия организациялары ында комсомол организацияларынга удуртулганы кошкаткан, аныяктарның негелделерин, сонуургалдарын, хереглелерин хандырарынче сагыш салбайн турар. Чижээ, спорт болган күш-культура хемчеглеринге хамаарыштыр аныяктар дилег кылырга, оларга дуза чедиреринің орнунга, алгы заводунда партия организациязының секретары эш Ермолаев «Ойнаар, хөглөр дивейн, план күүседир херек» деп харыылаан. «Коммунтудуг» септелге-тудуг эргелелинде комсомол организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы каш-даа удаа болбайн үстүп турда, партия организациязының секретары эш Гапонов сагыш амыр көрүп келген.

Комсомолчуларның болган аныяктарның өөредилгезин организастап турарында улуг чептестерниң барын илеткелчи болган санал бергеннер демдеглээн. Амгы үеде хоорайда 1300 ажыг комсомолчулар өөредилгениң кандыг-даа хевириндe хаара туттунмаан. Ажылчын аныяктарның кежээки школазынга чаа өөредилге чылында 607 кижи бижиткен турган. А амгы үеде ол школадан 100 кижи, ооң иштинде 55 комсомолчулар үнген болуп турар. Ажылчын аныяктарның өөрениринге таарымчалыг байдалдарны типографияның, «Коммунтудуг» болган «Тыва тудуг» эргелелдериниң удуртукчулары тургузуп бербейн келген.

— Кызыл горпозунуң садыг болган ниитиниң чемненилге черлеринде 60 ажыг комсомолчулар ажылдап турар. Коммунистиг ёзу-биле ажылдаар, чурттаар, өөренир дээш шимчээшкинде киришкен 4 бригадаларда 42 кижи бар. Оларның хөй нуруузу боттарының планнарын ажыр күүседип, чоннуң хереглелерин үлегерлиг хандырар дээш аксеткилдиг ажылдап турар. Комсомол ажылынга удуртулганы горпонуң партия организациязы сөөлгү үеде элээн күштелдирген. Ындыг болзадаа, ВЛКСМ-ниң хооркому бистиң коллективте комсомол организациязынга практиктиг дузаны четпес көргүзүп келген — деп, эш Скрипальщикова чугаалаан.

Партия организацияларының талазындан комсомол организацияларынга партийжи удуртулганы күштелдиреринин эргежок чугулазын пленумга санал бергеннер онзалап демдеглээн. ВЛКСМ хооркомунуң секретары эш Путинцев, ВЛКСМ обкомунуң секретары эш Ширшин олар пленумга санал бергеш, комсомол организация бүрүзү бүгү аныяктарбиле сырый харылзаалыг дайынчы коллектив болган турарын чедип алырының, аныяктар ортузунга кижизидилге ажылын бедик деннелге тургузарының эргежок чугулазын демдеглээннер. СЭКП обкомунуң бирги секретары эш С. Тока пленумнуң ажылынга киржип, тодаргай санылын берген.

500 МУҢ ДУГААР „МОСКВИЧ“

Москвада бичии литражтыг автомобильдер кылыр заводтан чоокта чаа 500 муң дугаар «Москвич» кылдынып үнген.

Чурукта: улуг мастер А. И. Лычагин болган слесарь-эптекчи А. П. Лосев (солаҗай талазында) олар 500 муң дугаар автомобильди бүрүн кылып үндүрер мурнуу чарыында көрүп турлар.

Фото **В. Хухлаевтии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Почтачы

Ишкир кара сумказында селуннар, чагаалар, журналдар долдур суккан, назыны улгады берген ашак кижи «Найырал» кудумчузунда бир бажынга доктаагаш, алгыра-дыр:

— Чымба, куда! Шеригде оглундан чагаа келди.

Бажындан үнүп келген колхозчу демги чагааны алгаш, кончугла өөрөөн:

— Красноярскиден бижээн чагаа дүрген-не келир, кайгамчыктыг-ла-дыр. Четтирдим, почтачы.

Почтачы ооң ынай базыпкан. Ол — «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырының почтачызы, 56 харлыг коммунист Хертек Саин-Херел-дир.

Беш чыл иштинде ажылдап келгеш, ол почта тарадылгазын бичии-даа сөдатпайн келген. Суурдан ыракта чуруттап турар малчыннар безин аңаа хомудавайн турар.

1961 чылдың солун, сеткүүл чагылгаларын ол эки организастаан. Алдын-Булак суурну, хову турлагларын болган фермаларны кезип тургаш, 5800 ажыг рубльдиг чүүл бүрү чагылгаларын хүлээп алган. Малчыннар Делег, Сержи, Опак-оол, башкылар М. Даржаа, Г. Даржаа болган өскелер-даа 2 — 5 чедир чагылгалыг. Ынчангаш ооң харыылап турар салбыры чагылга талазыбиле районда бирги черни эелен турар.

С. НОРБУ.

Тодаргай экономика өөренир бөлгүмнүң кичээлинде

Областың статистика эргелелинде тодаргай экономика өөренир бөлгүмнүң эелчеглиг кичээли бөлгүмнүң удурлашчузу эш Иконниковтуң бүгү делегейде болуушкуннарның дугайында беседаэы-биле эелээн. Пропагандистиң беседазын дыннаачылар кичээнгейлиг дыннаан болган элээн каш айтырыгларны салгылааш, тодаргай харыыларны алганнар.

— «Тарылга шөлү болган ооң хевирлери» деп айтырыгны ким тайылбырлаарыл? — деп айтырыышаан, пропагандист эрткен кичээлге өөренген теманы катаптаарынче кирди.

— Тарылга шөлү дээрге часкы продуктулуг шөл болур. Ажыглаттынмаан кезиин казып каапкан, эрткен күзүн чашкан күзүн чажар культураларның бүгү шөлү болган ол чылдың дүжүдүнге чазын үрезин чаштынган бүгү шөлдер кирер — деп бөлгүмнүң дыннакчызы эш Бакулина харыылааш, тарылга шөлүн шын тодарадырының чижектерин көргүстү. Ооң-биле кады тарылга шөлүн шын эвес тодарадып турарының чижээ кылдыр «УТКА 25 чылы» совхозтуң агрономунуң чайын өлген тарылгаларны тарылга шөлүнден казып турганын көргүскен.

Дараазында бокталган болган часкы продуктулуг шөлдерни тодарадырының талазы-биле бердинген даалгаларның күүседезин дыннакчылар Харламова, Сайгутина олар шын харыылаарга, бөлгүмнүң дыннакчылары шупту чөпшөөрешкеннер. Эрткен материалды катаптап турда дыннаачыларның бүзүрелдиг харыылары болган идепкейлиг киржилгези теманы оларның ханы билип алганын көргүскен.

Бо коллективте тодаргай экономиканы өөренир бөлгүм ам ийи чыл ажылдап турар. Эрткен чылын 15 кичээлдерни эрттирип, аңаа чугула темаларны ханы өөренип эрткен. Чаа өөредилге чылында 3 кичээлдерни эрттирген, кичээлдер айда 2 катап 2-2 шактыг эртип турар.

Бөлгүмүн 18 дыннакчыларындан ортумаа-биле 16-зы кичээлге үргулчу олуржуп турар.

Пропагандист Николай Павлович Иконниковту бөлгүмнүң дыннакчыларының чедиишкиннери өөртүп, а четпестери дүвүредип турар. Бөлгүмнүң дыннакчыларынга пропагандист чүгле бөлгүм удуртукчузу эвес, а харын билдинмес айтырыгларын кажан-даа айтыргаш үнелиг сүмелерни ап болур эки эш болуп турар. Моон ужуруунда кичээлден дашкаар үелерде безин ооң дыннакчылары бир-ле айтырыгны тайылбырлап бээрин дилей бээрлер. Ооң шак ындыг кичээнгейлиг чоруу дыннакчларның сеткилин хайындырып турар.

Пропагандист биле дыннакчыларның аразында ындыг харылзаа таварылга эвес. Николай Павлович амыдыралчы болган пропагандисчи улуг дүржулгалыг. Ол элээн хөй чылдарда пропагандист бооп ажылдап келген болган кижилер-биле шыдамык, янзы-бүрү аргалар-биле ажылдап билир кылдыр чаңчыккан. Ону дыннакчылар база өскерип каан: — Бистиң пропагандизивис кижи бүрүзүн кичээнгейлиг хайгаараар кижи — деп дыннакчылар чугаалап турар.

Н. П. Иконников дыннакчыларга негелделиг чоруун бодунга база улуг негелделиг-биле дүүштүрүп турар. Ол кичээл бүрүзүнге шыңгыы белеткелдиг, тода конспектилиг, бодамчалыг планнаан беседалыг келир.

— Кичээлдерге белеткелди литератураларны шилип ап, кичээнгейлиг номуурундан өгелээр кижи мен. Материалдарны чыып, системчидип алгаш бодумнуң чугаамны, айтырыгларны тода планнап, конспектилеп алыр мен. Ооң-биле чергелештир дыннакчыларга дузалыг амыдырал фактыларын база демдеглеп алыр мен — деп ол чугаалап турар.

Пропагандистиң ынчаар хынамчалыг белеткениң турарындан ооң кичээлдери бедик деннелге, билдингир болган солун болуп эртип турар. Ол дугайын сөөлгү кичээлди ооң эртиргени тодаргай бадыкаан. Дүжүтү тодарадырын билдингири-биле тайылбырлавышаан, мурнунда дүжүтү көрүп тодарадып турган четпестерин, ону обласка ажыглап турганының четпестерин тодаргай көргүскен. Ол ышкаш малдың баш санын тодарадырының аргаларын тайылбырлавышаан, бо талазы-биле четпестерниң, чазыгларның бисте бар болуп турар чижектерин бодунуң чораан районнарының, колхозтарының амыдыралындан көргүскен.

Пропагандистиң эрттирген кичээл бүрүзү ооң дыннакчыларының идепкейлиг киржилгези-биле эртип турар. Темаларны тайылбырлаарынга безин элээн каш дыннакчылар идепкейлиг киржип турар. Ылаңгыя Кузнецова, Баранова, Сальников олар айтырыгларны чугаалажып көөрүнге өөза идепкейлиг киржип турар. Мындыг байдалды өөредилге үезинде албадал чок хостуг байдалды тургузуп тургаш ол чедип алган.

Үр чылда пропагандист бооп ажылдааны Николай Павловичиниң дыл-чугаазындан безин илдең, ооң чугаазы бөдүүн, тода болган билдингир. Эш Иконников бөлгүмнүң дыннакчыларындан боттарының билип алганын бодунуң дылы-биле бөдүүн, билдингир кылдыр чугаалаарын негеп турар.

Тодаргай экономиканы өөренип турар чоруқ бөлгүмнүң дыннакчыларының ажыл-чорудулгазынга улуг салдарлыг болуп турар. Дыннакчыларның политиктиг билиинин, ажылышчы мергежилиниң бедип турары пропагандисти өөртүп турар.

В. АНАНЬИН.

Өртектерниң чаа хемчээлинге шилчилге

1961 чылдың январь 1-ден эгелеп өртектерниң хемчээлин өскертип, амгы хүүлгеде турар акшаны чаа акша-биле солууру бистиң чурттуг акша системазының хөгжүлдезинге чаа чада болур. Ол болза совет рубльдиг садып алыкчы күжүн улам быжыдарынче, улус ажыл-агыйжы болган политиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге ооң ролюн бедиеринче утланган.

Будурулгениң, бараан саарылгазының, күрүне бюджединиң, улус ажыл-агыйында санажылгаларның, орулгаларның хемчээли амгы үеде-гизинден каш катап эвээш турган үеде амгы туруп турар өртектерниң хемчээли тургусунган турган. Дайын мурнунда — 1940 чылда күрүне болган кооператив садыының бүгү үүрмектеп садар бараан саарылгазы 175,1 миллиард рубль турган болза, 1959 чылда 718 миллиард рубль ажыг болганын маңаа чугаалаарга четчир. 1965 чылда бараан саарылгазы (амгы туруп турар өртектерге) триллион рубль ажыг түнге көрдүнген болгай. 1965 чылдың төнчүзүнде үлетпүрүнүң ниити продукциязы 2 триллион рубль ажар. Ам 10 эрги акшаны 1 чаа акшага хүлээп алыр болганда үстүнде түннер он катап мөөнеттинер апаар. Бистиң чаа рубليвис болза, ажылчы чоннарның материалдыг сонуургалын улам бедиеринге, социалистиг экономиканы чедиишкинниг хөгжүдеринге, күш-ажылдың будурукчулуун бедиеринге, ажылга бедик шынарлыг көргүзүглерни чедип алырынга, ажыл-агый санажылгазын быжыдарынга, камналганың чурумун күштелдиреринге, көпеек бүрүзүнге чедир камныг болурунга дузалаар.

Өртектерниң хемчээлин өскертирин болган эрги акшаны чаа акшага солууруун колхозтарга канчаар чорударыл? деп чамдык эштер ындыг айтырыгны сонуургап турар. Ылаңгыя Сут-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң бухгалтери эш М. Мандык бо чижектиг айтырыгны салган.

Колхозтарга өртектерни өскертири ниити байдал-биле бир дөмей — 10 эрги акшаны 1 чаа акшага хүлээп алырын барымдаалаар ужурлуг. Колхозта бүгү шалыныг ажылдакчыларның ай санында ғлыр төлевири болгаш өске хевирниң төлевирлери (шаннаддар болгаш өске-даа), колхозчуларга ай санында тыпсыр аванс база акша төлевиринге шуут шилчээн колхозка ай санында колхозчуларга акша төлевири, а ол ышкаш артель кежигүнү эвес болгаш колхозта хөлөлиг ажылдап турарларга өске-даа хевирниң төлевирлери, назылап кыраан болгаш ажыл кылып шыдавас апарган колхозчуларга, өскүс урулларга бээр бүгү хевирниң пособиелери, өөренип турар колхозчуларга төлеп турар стипендиялар, күш-хүнүнүң доктааткан акша төлевири, колхозтуң колхозчуларга бээр өрези, а колхозчуларның колхозка бээр өрези, ап турар продукциянның чангыстың хемчээлинин акша-биле өртек-үнези, ажылдап кылырының хүн нормазының азы продукцияның чангыстың хемчээлинин кылганын барымдаалаар акша-биле өртек-үнези дээш ооң-даа өскелер болза күрүне организациялары болгаш будурулгелери-биле бир дөмей 10 эрги акшаны 1 чаа акшага хүлээп алыр чурум-биле чоруттунар.

Кол болган эргилде фондуларының өртек-үнезин, акша-хөренгилерниң түннерин, арыг орулгаларны азы каражаларны, акшаландырыышкынны болгаш чээли тыпсыышкынын, фондуларда база курлавырларда херек кырында бар акша-хөренгилерни алыр, бээр өре-ширени, а ол ышкаш өске-даа бараан-материалдыг чүүлдерниң бүгү хевирлерин, үлешпес болгаш өске-даа фондуларның хөренгилерин, кежигүн дадывырларын, банкы чээлилериниң ам арткан түннерин, колхоз кежигүннери-биле санажылгаларны, бухгалтерия балансызының активтиг болгаш пассивтиг кезектерин 10 эрги акшаны 1 чаа акша кылдыр эде санаар талазы-биле улуг ажылды чорудар.

Бо эде санаашкыннарның даңзызының бир хуузун чыл отчёттарыбиле кады үстүкү организацияларга киирер.

Балансының активтиг болгаш пассивтиг бүгү кезектериниң эде санаашкынын шын болгаш өй-шаанда чорудар сорулга-биле ажыл-агыйларның удуртукчулары, кол бухгалтерлери бүгү эт-хөренгилернин, бараан-материалдарлыг чүүлдерниң болгаш акша-хөренгилерниң инвентаризациязын чорударын организастаары эргежок чугула.

Өртектерниң хемчээлин өскертири болгаш эрги акшаны чаа акшага солууру дээрге, аңаа-ла техниктиг ажыл эвес, харын күрүненің эң чугула хемчеглери болур. Ынчангаш колхозтарның баштаар черлери, оларның бухгалтер аппараттары бо чугула ажылды активтиг киржилгези-биле хынамчалыг чорудар ужурлуг.

С. ЕРМОЛАЕВ,
областың кедээ ажыл-агый эргелелиниң кол бухгалтери.

«Шынга» парлаттыганының сөөлүнде

Бригада чоруткан

Өвүр районнуң коммунал-хандырылга болгаш тудуг-септелге конторазының ажылынга практиктиг дуза көргүзер дээш барган, областың коммунал килдизинин инженери эш В. Кондрученконуң арагалап-арагалап дедир чаныр келгенин шүгүмүлээн. Эш А. Емельяновтуң № 265 «Шынга» парлаттынган корреспонденциязын областың коммунал килдизинде профэвилел комитеди хуралынга чугаалашкан.

Эш В. Гущиниң редакцияга дыннатканы-биле алырга, Кондрученкога администрация талазы-биле хемчег көргүскен болгаш Өвүр районнуң коммунал-хандырылга болгаш тудуг-септелге конторазының ажылынга практиктиг дуза көргүзериби-биле инженер эш Конвизке баштаткан бригада чоруткан.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы ат дээш

Орск. Мурнуу Уралдың машина заводунуң коллективи чеди чылдың ийиги чылын чедиишкинниг доозуп турар. Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң металлургия болгаш химия үлетпүрүнге херектиг дыка хөй бедик будурукчулуг чаа машиналарны будурүп үндүрери ында шиңгээттинген болгаш элээн каш машиналарны даштыкы чурттарже чорудары-биле белеткеп кылган.

Ам заводтуң цехтеринде конустуг дробилкаларның (үүрмедикчилернин) эптелгезин чорудуп турар. Ол агрегаттар ук заводтуң мурнунда кылып турганы габариттерге бодаарга ийи катап бедик будурукчулуг болуп турар.

№ 1 цехте зуборезчик Андрей Антонович Шалепо эки ажылдыг специалист. Ол ээлчегде будун чартык норманы күүседип турар. А. А. Шалепо коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы ат дээш демисежип турар.

Чурукта: А. А. Шалепо.
Фото Б. Клипиницернии.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Көдээ Советтерде

КОЛ КҮШТҮ — МАЛ АЖЫЛЫНЧЕ

Бай-Тайга районнуң Каргы кедээ Советиниң сессиязынга кедээ күүскомнуң чыл эгезинден бээр чоруткан ажылынын дугайында отчёт идепкелин чугаалашкан.

Кедээ Советтиң депутаттары болган активчилер аныяк колхозтуң ажыл-агыйын хөгжүдер чугула хереже эки киришкениниң түнелинде, «Малчын» колхоз күрүнете эштер садар хүлээлгезин 100 хуу, сүт садарын ажыр күүседткен.

Мал ажылымың мурнакчыларының саны өскен. Хөй дүк дээш хадарчыларның аразында калбарган социалистиг чарышка хойжу С. Доржу тиилеп, бир хойдан-на 3 кг дүктү кыргып алган. Ниитизи-биле эш Доржу төрөөн колхозунга 1176 кг эки шынарлыг дүктү дужааган. Ол ышкаш хойжулар С. Иргек, Одай-оол олар эки түнелдерлиг болганнар. Эрткен кыш Мөнгүн-Тайгага эң берге кыш болган-даа болза, дүржулгалыг хойжу эш Биче-оол 100 койдан 112 хураганны менди камгалап алган.

Мурнакчы хойжулар Биче-оол, Доржу, Хунан-Кара олар кыштаглаашкынга өске малчыннардан эн үлегерлиг белеткеним, кыштагларын бүрүн септеп, ижи бүрүзү 15—20 тонна сигенин боттарының күжү-биле белеткээш, кыштагларында сөөртүп чедирип алган.

Мал ажылында шыдажыр аргажок четпестер барын илеткелчи болган санал бергеннер демдеглээннер. Эрткен чылын кыштаглаашкынны багай чоруткандан артельдин 12000 ажыг баш малы өлген. Малчыннарга төлептиг эвес кижилерни хулаап ап турган. Балыктыг Сагаандай, Серээ олар 150—200 баш малды багай ажааганындан когаралга таварыштырган. Ындыг чылдаганнарның хараазы-биле бо чылдың мал өстүрер планга 13 муң 700 баш мал четпейн турар. Колхоз сиген белеткээр планын чүгле 17 хуу күүседткен. Бүгү кажааларның 25 хуузу амдыгаа чедир бүрүн септеттинмээн. Кышка удур хемчеглерниң дугайында айтырыгларны кедээ күүскомга чугаалашкан, ынчалза-даа ооң ыналдазын чорутпаан. Бо чылын 10 муң хойну тарып боозадыр тургаш, чүгле 6 муңну тарып боозаткан. Чамдык кыштагларда дус чедирбээн. Хөй-хөй кыштагларда чурттап турар малчыннар бажын чок, кидис өглерде чуруттавышаан. 70 чуртталга бажыңнары тудар планныг тургаш, 50 хирени тутканн.

Тудуг-суур талазы-биле ажыл четпес чоруп турар. Колхозчуларның чүгле 35 хуузу сууржаан, бо чылын — Ыраккы Мугур-Аксы суурда участок эмнелгезиниң ажылынче областың кадык камгалал килдизи багай кичээнгей салып турар. Эмнелгете 4 кижи ажылдаар ужурлуг турда, чонга төлеп чок, чоннуң кадыы дээш сагыш салбас Юрий Мандрикин чаасканан ажылдап турар. Ол арагадарыга хандып, улус-биле чогушкырыш кылырынга өйлешкен. Эмнелгеде чаа автомашина бар турда, Мандрикинни малчыннар чалаарга барбайн турар. Колхозтуң мурнакчы хойжузу Хунан-Караның уруу ажылдап турганындан ынавайн барган. Кырган колхозчу Долума уруу аарый бээрге, өмчини чалаарга, демги колхозчуну Мандрикин буду-биле тепкеш, эки-бак сөглеп, үндүр ойладыпкан. Ол кадайның уруу даартазында шыдашпайн барган — деп, депутат эш Очур-оол шыңгыы шүгүмчүлээн.

Кедээ күүскомнуң болгаш колхозтуң ажылында өске-даа улуг четпестер сессияга илерээн. Ол четпестерни чайладыр хемчеглерни сессия айыткан.

К. ХЕРТЕК.

* * *

ШЫҢГЫЫ НЕГЕЛДЕНИ САЛГАН

1960 чылда ажылчы чоннарның социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезиниң дугайында айтырыгны Чадаана кедээ Советтиң сессиязынга чугаалашкан. Бо айтырыгларның талазы-биле кедээ Советтиң күүскомунуң даргазы эш И. Базырның илеткелин дыннаан. Чоннуң хуузунда алган хүлээлгелериниң эт дужаар хүлээлге 225 хуу, сүттүг — 250 хуу, дүктүг — 100 хуу күүседтинген. Колхозтуң планынан хаван болгаш бора-тоолай өстүрери күүседтинген, а өскези күүседтинмээн.

Хой кадарчызы Ондар Шаравии бо чылын хой бүрүзүнден 3,5 кг дүктү кыргып, аныяк инектер кадарчызы Дамчаш-оол 126 инектериниң биреззинден-не хүнде 1044 грамм семиртилгени чедип алган. Күрүнеге сүт садар талазы-биле Арыг-Бажы фермазының саанчылары эки түнелдиг ажылдап турарлар, ылаңгыя мурнакчы саанчылар О. Севилбаа биле Шанмак бо хүннерге чедир саар инек бүрүзүнден 1900 чыгыы литр сүттүг саап ап, 2000 литр сүт саар деп хүлээлгелерин күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг чок.

Ол ышкаш, тудуг талазы-биле алдынган хүлээлгелер чедир күүседтинген, бо чылын 15 чурттатга бажыңы тудар ужурлуг тургаш, 36 бажыңнарны тудуп, 40 ажыг бажыңнарны кладовка-биле бүрүн хандырган, 2 кудукту немей туткан, 4 чаа хой кажааларын, 2 инек кажааларын туткан. Хүлээлгеде көрдүнген 6 өрээлдиг чаа эмнелге бажыңын туткан, 50 орунну яслини алгыткан, Арыг-Бажы сүт-бараан фермазын механизастап, электрилиг саалда-биле хандырган, ажыглалда бүрүн киргген. Өске-даа чедиишкинниг ажылдар бар.

Эш Деспилдейниң тудугжу бригадазы эки ажылдаан болгаш ында бызаңчылар эштер Бегзи, Конкар-оол, Х. Алексей, Севилбаа болгаш өскелер-даа ажыл нормазын үргулчу-ле 125—150 хуу күүседип келгеннер.

Ынчалза-даа суму Советиниң, ооң күүскомунуң ажылында четпестерни сессияга демдеглээн. Колхозтуң эт, дүк, сүт садар хүлээлгелерин күүседир талазы-биле кедээ Советтиң күүскому, депутаттар чогуур хемчет ап шыдаваан, чоннуң күжүн олче организастаар хемчеглерни ей-шаанда албаанындан ол хүлээлгелер күүседтинмээн. Күрүне планнарын күүседир талазы-биле ажылга кедээ Советтиң ролю кошкак. Ынчангаш кедээ Советтиң организакчы, бот-тывынгыр ажылын өкижидерин депутаттар болгаш сессияга олурушкан эштер шыңгыы негээн.

Х. ТӨЛЗЗ.

* * *

ШЫН УЧЁТ-ДАҢЗЫ ХЕРЕК

Колхозтуң ревизия комиссиязы эвээш, шынар чок кылып келген деп, кедээ Советтиң сессиязынга депутаттар шүгүмчүлээннер. Колхозтуң акша-хөренгизинин учёт-даңзызы амдаа шын кылдынмаан. Күш-ажылдың улуг-чижектерин чүгле баштаар черниң хуралынга бадылаан болгаш ниити хуралга көрбээн, ооң хараазыбиле күш-хүнүнүң чарыгдалы өзүп, бот отчёттуг кижилер көвүдеп турар. Колхозка ажыктыг ажыл кылбас колхозчулар Демиртек, Сүлдемжик, Оюту, Шагдыр олар боттарының хуу малын өстүрүп, тайгада аңнап чурттап турда, ревизия комиссиязы-даа, кедээ Совет-даа хемчет албаан. Комиссияның кежигүнү Сүмбүү хуузунда кандыг-даа керээ чокка аңнап турары илерээн.

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакы кедээ Советиниң сессиязынга ында «Коммунизмче оруқ» колхозта ревизия комиссиязының даргазы эш Д. Маадыр-оолдуң илеткелин дыннап чугаалажып, тодаргай хемчеглерни алганы конгуг шынныг. Ам кедээ Советтиң күүскому болгаш колхоз баштаар чери ажылда бар турар мындыг четпестерни үзүткеш, саңхөө талазы-биле частырыгларны эдип чазаары чугула. Маңаа база бир кол күш — ревизия комиссиязы болур ужурлуг.

К. ЭКЕР-ООЛ,
С. ДАВАА.

КАМЧАТКА ОБЛАСТЬ. Ужу-кыдыы көзүлбес Соңгу Тундрада Коряк национал округтуң Тигил районунуң иви ажылдыг Киров аттыг колхозунуң байлак одарлары чүс-чүс километр черлерде шөйүлген.

Кватты Иччевичиниң кадарчылар бригадазы—артельде мурнакчыларның бирээзи болуп турар. Оон одарында 1300 ивилер бар. Чүс төрүүр ивиден-не 89 энайларны кадарчылар камгалап алган. Ол болза хүлээлгеден дыка бедик көргүзүг болур.

Киров аттыг колхозтуң коллективин, күрүнеге эвт садар планын хуусаа бетинде күүсеткен дээш, областың Хүндүлел самбыразынга киргген. Кватты Иччевичиниң амыдыралынга өөрүшкүлүг болуушкун болган—ону СЭКП-ниң хүрээлениинге хүлээп алган.

ЧУРУКТА: бригадир Кватты Иччевич.

Фото Ю. Муравиннии.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Сельпо чүге өреленгенил?

Балгазын сельпозунуң отчёт-соңгулдалыг хуралы болган. Бараан болгаш белеткел саарылгаларын эрткен он айларда ажыр күүсеткен-даа болза, херек кырында сельпонуң ажылында улуг четпестер бары илерээн.

Планда көрдүнмээн чарылгалар 72 мүң рубль четкен, хөй санныг бараанларны, белеткелдерни чыдыгын үрээш, үндүр бижээн. Өре-самчыгдалдар бо бичии сельпога 140 мүн рубль түнге четкен чорук болза, хөй кезги-ле оорлап, кайы хамаан чох самчыгдап турганындан болгаш. Харыысалга чок ажылдап тургаш, хөй түүнүг акша четпестиг болгаш садыгжылар ам-даа ажылдавышаан турар. Чижээ, Балгазында улетпур бараанларының төп магазининиң өргелекчизи Тазьмина 10 мүн рубль, Кызыл-Арыг магазининде Кудрявцева 25 мүн рубль четпестерлиг турда-ла, оларны ам-даа садыгладып кааны тергиин четпес. Магазинге оорлар киргенинден хөй четпестерлиг болган-дыр мен деп, Кудрявцева чугаалап турар. Шынында ук магазинни ийи бичии оолдар оорлаан, ынчалза-даа олар ынчаг хире рубльди канчап-даа албааннар деп, хуучулар шынныг шүүгүмчүлээннер. Белеткел складының өргелекчизи Нэзыты беш мүн рубльди самчыгдаан. Оон бо хуралга чугаалааны болза, бистерге 150 кг дус четпейн барды, ону хүлээп алган мен деп квитанциядан бижип бер деп белеткелчилер Тазьмин биле Крохович менден дилээрге бижип берген мен, ол дустуң өртээн ам-даа төлеп бербээннер. Моон ап көөрге, сельпону коллективти: оорлап, самчыгдаар чоруктар турган. Сельпонуң мурнунда даргалары турган Моломдай, Каваалай олар үргүлчү арагалаш, ажыл-агыйны сандараашкынга чедиргеннер. Сельпо бараан болгаш аъш-чем аймаа-биле «Тиилелге» совхозту долузу-биле хандырбайн келген деп, совхозта ажылчыннар комитединиң даргазы эш Доржу чөптүг шүүмчүлээн. Ол ышкаш Балгазында өкпе аарыының санаториязын аъш-чем-биле, ылаңгыя сүт-биле багай хандырып келгенин хуучу эш Агапов чугаалаан.

Хөй өре-самчыгдалдыг болганы-биле сельпонуң ажылында шыдажыр аргажок четпестер илерээн. Садыгжы кадрларны киириш алырда, оларның чүгле садыг талазы-биле билиин хынап көрүп турары канчап-даа шын эвес. Садыгжы кижиниң төлептиг мөзү-шынарын, ак-сеткилдиг ажылдаарын, чурум-сагылгалыын болгаш садып алыкчыларга хүндүткелдиин хынап көрбейн турар чүүл бар.

Магазин, столоваяларның ревизия хыналдаларын өй-шаанда кылбайн турганы дээш сельпонуң удуртукчу ажылдакчыларын хуучулар хуралынга шынгыы шүүгүмчүлелге таварыштырганы канчап-даа чөптүг. Өреширеден адырлып, төлептиг садыгжы кадрлардыг болзун дээш Балгазын сельпозунга организаттыг ажылдарны кылыры негеттинип турар.

И. ТОРЖУ.

КОЛОНИАЛИЗМНИҢ СӨӨЛГҮ ШАГЫ ХАП ТУР

Империалистерниң үүлгедиглеринге бүгү улустар удурланып турар

Алжир Компартиянның хуудустары

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирниң Коммунистиг партиязы декабрь 14-те Алжирге хуудустар тараткаш, ында декабрь 11-ниң ханныг үүлгедиишкиннеринге өлгеннерге кажыдалын илереткен болгаш ол чорук де Голльдуң «либералдыг» политиказын база катап көргүскен деп айыткан.

Алжир улустуң маадырлыг удурланыышкыны болза чурттуң хамаарышпас чоруу дээш демиселге улуг салыг болур деп хуудустарда демдеглээн.

Кыдат улустуң киленнээшкини

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелдиң дыңнатканы болза: Азияның болгаш Африканың улустары-биле эпсеткил каттыжыышкынының кыдат комитеди, Кыдаттың болгаш Африканың улустарының аразында наймрал ниитилели, Аныяктарның бүгү-кыдат Федерациязы, Херээженнерниң национал федерациязы француз колонизаторларның Алжирде араатанзыг үүлгедиишкиннеринге 650 миллион кыдат улустуң шинтпирлиг удурланыышкынын илереткен медеглелди кады кылгаш, маадырлыг алжир улус национал хосталгазының херээнге ыяавыла тиилээр дээрзинге идегелин илереткен.

КУБА. Улустуң милициязының херээжен дайынчылары чыскаалда чорлар.

Фото Синьхуа агентилелдии.

Колониализм узуткаттынган турар ужурлуг!

КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязында

НЬЮ-ЙОРК. Декабрь 15. СЭТА-ның корреспондентилери Г. Васильев биле И. Озеровтуң дыңнатканы:

Декабрь 14-те КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдынгычак ак-көк өңнүг хылдыг будуп каан хуралдаалаар залынга улуг хайныышкынныг чорук нептерээн турган. Эрткен хүннерден ылгаштыр төлээлериниң хөй нуруузу бүрүн составы-биле боттарының олуттарынга олурупкан. Чүгле АКШ-тың, Англияның болгаш өске-даа чамдык барыын талакы чурттарының төлээлекчилери төлээлер столдарындан ырадыр бөлүглежип туруп алган бир-ле чүвениң дугайын сымыражып турганнар. Колониалдыг системаны туюлунга чедир болгаш бүрүн узуткаар дугайында, бүгү колония чурттарны болгаш улустарны хостаар дугайында Совет Эвилелиниң сессияның хүн айтырыынга киргген айтырыын онза идепкейлии-биле чугаалажыры доозулган.

Бадылаашкын эгелээн.

Резолюцияларның ийи төлевилелдери—бо чугула айтырыгның талазы-биле декларациялар болгаш оларга киирген чазалгалар Ассамблеяның мурнунга тургустунган.

Совет чазактың киргени Декларацияның төлевилели бүгү колония чурттарга, хайгааралда турар болгаш өске-даа бот башкартынмайн турар девискээрлерге оларның улустарының хостуу-биле илереткен күзел-соруун өзугаар бүрүн хамаарышпас чорукту болгаш хосталганы соңгаарладыышкын чокка тыпсырын негеп турар.

Совет төлевилелде көдүрүп үндүрген элээн хөй чугула үүлдерни киргени 43 африка-азия чурттарның декларациязының төлевилели хайгааралда турар черлерниң, бот башкартынмайн турар девискээрлерниң азы хамаарышпас чорукту ам-даа албаан өске-даа девискээрлерниң улустарынга эрге-чагырганы шилчидип бээрибиле базымнарны доп-дораан баш удур алырын саналдап турар. Күрүнелериниң национал чаңгыс эвин болгаш чурт-девискээр талазы-биле бүрүн-бүдүн турарын божаңнадыр дээр кандыг-бир оралдажыышкыннарны болбурбазын төлевилелде база айтып турар.

43 чурттарның декларациязының төлевилелинге совет чазалгалар оон дээштинин болгаш тодаргай болурун бедидип, колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсырының сөөлгү хуусаазын—келир чылдың төнчүүнден орай эвес болдурарын болгаш бо резолюцияның күүселдезинин дугайында айтырыгны КНО-нуң Кол Ассамблеязының XVI сессиязынга чугаалажып көөрүн баш бурунгаар айтып турар.

Ассамблея бадылаашкынны эгелээн. Колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияның совет төлевилелин кезектер аайы-биле баштай бадылаан. Декларацияның оперативтиг кезин чүгле үш бадылаашкын ажыг болганы-биле хүлээп алдынмайн барган. Совет декларацияның оон өске бөлүктеринге удур 43 чурттарның төлээлери бадылаан, оларны хүлээп алыры дээш 25 чурттарның төлээлери бадылаан, 29 чурттарның төлээлери бадылаашкын үезинде дадагалзаан.

Оон дараазында африка-азия резолюцияның төлевилелинге совет чазалгалар бадылаашкынның түңнелинде хүлээп алдынмаан.

Оон соонда колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында африка-азия чурттарның киргген декларациязының төлевилелин бадылаткан.

Декларация дээш 90 чурттарның төлээлери бадылаан деп дарганың дыңнадынын Ассамблея диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Колониализмниң болгаш улустарны дарлаарының эң идепкейлиг камгалакчылары болуп турар чүгле улуг эвес бөлүк күрүнелер декларацияга удур ажыы-биле көдүрүп үнерин диттиктээн болгаш дадагалзап олуруп каган. Олар болза АКШ, Англия, Франция, Бельгия, Австралия, Испания, Португалия, Мурнуу-Африка Эвилел болгаш Доминикан Республика.

ССРЭ-ниң төлээзи В. А. Зорин колониализм дугайында айтырыгны чугаалажып көргениниң түңнелдерин кылган. Совет чазактың баштыны Н. С. Хрущев колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны Кол Ассамблеяга киргген болгаш колониализмни оон бүү хевирлери болгаш илередиишкиннери-биле кады доп-дораан бүрүн узуткаар дугайында шинтпирни хүлээп алыр деп КНО-нуң бүгү кежигүннерин кыйырган хүнүнден бээр ийи ай ажыг үе эрткен. Ол санал болза антиколониалдыг бүгү күштерни мобилизастаарының күүлүг чепсээ болган. Бо айтырыгны долгандыр делегеттей чугаалажылга калбарган болгаш аңаа 70 ажыг чурттарның төлээлери киришкен.

Колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Кол Ассамблеяның хүлээп алган Декларациязы болза Каттышкан Нациялар Организациязында төлээлээн антиколониалдыг күштернин каттышкан фронтузунуң улуг тиилелгези болур. Чүгле сес колониалисчи күрүнелер—Португалия, Испания, Бельгия, Мурнуу-Африка Эвилел, Австралия, Англия, Франция болгаш АКШ декларацияны бадылаарынга удур, антиколониалдыг күүлүг фронтунуң мурнунга ажыы-биле көдүрүп үнериден диттиктээн болзажок ол декларацияны чүүлдүгзүнмейн барганнар. Кым бужар колониалдыг системаны узуткаары дээш туржуп турарыл, кым аңаа удурланып турарыл дээрзин ам бүгү делегей көрүп турар.

Лаоста байдал

ХАНОЙ. (СЭТА). Сөөлгү медээлер өзугаар алырга, Вьентьянда байдал улам дүшкүреп турар. Найысылалдың соңгу-чөөн талазынче үймээнчилерни кызыл үндуруптерге, олар немелде күштерин ап эгелээн. Чиик тиилелге чедип аптар бодаан америк агрессчи бөлүктер болгаш оон СЕАТО талазы-биле эвилелчилери Лаоска удур ажык агрессия кылырын кыжаны берген. Таиландыдан болгаш Пакистандан Лаоска удур агрессияга белеениң дугайында медеглелдер дыңналып турар.

Лаостуң улузу идепкейлиг демиселди кылып, чамдык можуларны безин ээлеп апканнар.

Непалда эргилде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилелдиң корреспондентизиниң дыңнадып турары болза, декабрь 15-те Непалдың хааны Махендра Бир Бикрам шах Дева премьер-министр Б. П. Коираланы болгаш чазактың өске-даа кежигүннерин тудуп хоруудааш, шериг күжү-биле радиостанцияны, телефон станциязын болгаш күрүнеиң чугула албан черлерин эжелээш, күрүче эрге-чагыргазын бодунуң холунга алган.

Эфиопияда болуушкун

ПАРИЖ. (СЭТА). Эфиопияның императору I Хайле Селассие Бразилияга аян-чорук кылып чораан, Аддис-Абебада эргилде болганын дыңнаан, декабрь 15-те Эфиопияның Эритрея можузунуң төвү Асмара хоорайда чеде берген.

Ызыгуур салгакчызы Асфа Васея декабрь 15-те Эфиопияның императору кылдыр чарлаттынган.

Президент Насерге Гизенганың телеграммазы

КАИР. (СЭТА). Конгонуң дурум өзугаар чазааның премьер-министриниң хүлээлгезин күүседип турар Антуан Гизенганың телеграммазын КАР-ның президентизи Насер декабрь 15-те алган.

Конгода колонизаторларның үүлгедииниң күштелип турарын барымдаалааш, аъш-чем, боо-чепсек-биле дүрген дузалаарын телеграммада дилээн.

Ол ышкаш конго шеригниң командылакчызы Лундула Конгога шериг дузаламчызын чедиреринде дилээн телеграмманы Насерге база чоруткан.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДА

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕКТЕР

«Коммунизмче орук» колхозтуң хову бригадазының кежигүннери СЭКП ТК-ның Чаа чыл эгезинде болур Пленумунга күш-ажылчы белектерлиг ужуражырын шинтпирлээш, бригадир Комбукайның удуртулгазы-биле чеди чылдың үшкү чылынның часкы тарылгазынга тараа үрезиннерин арыглап турарлар. Олар «ОВ-10», «ОС-3» деп тараа арыглаар машиналар-биле чүгле сөөлгү декадада 1200 центнер кызыл-тасты арыглааннар.

Дуржулгалыг бригадир Монгуш Санчыжаптың удуртканы тудугжулар бригадазы Көк-Талда сүтбараан фермазында мал кажааларының болгаш малчыннар чурттаар бажыңнарының тудуунда база эки ажылдап турар. Олар 4 чурталга бажыңнарының болгаш инек кажаазының ханазын тудуп доосканнар. Пленуммуң ажыттынар хүнүнге чедир бо тудугларны чедир тудуп, бызаа кажаазының ханазын салып доозарын олар хүлээнгеннер.

КУРС АЖЫТТЫНГАН

Чадааның септелге-техниктиг станциязында 4 ай хуусаалыг трактористер курузу ажыттынган. Ында келир үениң 36 механизаторлары кичээлдеп эгелээн болгаш оларның хөй кезии тракторларга кожукчулап ажылдап турган колхозчу аныяктар болур.

Курстуң дыңнакчылары көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш тракторларның тургузуунуң, оларны башкарып, шын ажыглаарының талазы-биле (башкылары: инженер Анатий, механик Соломатов), агрономияның үндезиннериниң талазы-биле (башкызы эш Панкратова) болгаш өске-даа темаларның лекцияларын дыңнаарлар.

Амгы үеде курсантылар класс кичээлдеринден аңгыда машина-трактор мастерскаязында тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын чазаарының практиказын эрттирип турар.

ЧАА ТЕХНИКА

Чадааның машина-чепсек сайгарар баазазынга чаа техника хүн бүрүде кээп турар. Чүгле өөлгү хүннерде «ДТ-54» деп 2 трактор, «Беларусь» деп 1 трактор, «ЖЭС-30» деп электри станциязы, 20 тоннаның гидравликтиг презі болгаш өске-даа техника келген.

Үс насостары болгаш одалга аппаратуразы шенээр стендилерни болгаш прессти Чадааның септелге-техниктиг станциязының машина-трактор мастерскаязында тургускан.

Н. ПЛЯСОВСКИХ.

Каз-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң мурнакчы саанчызы Ульяна Яковлева бодунга быжыглаан 65 инектериниң бирээзинден-не 2000 кг сүттүг саан алыр хүлээлгелиг. СЭКП ТК-ның январь Пленумунга уткуштур күзенишкинниг ажылдавышаан, У. Яковлева бодунуң хүлээлгезин күүседиринге бүзүрелдиг.

Чуруктаг У. Яковлева. Фотэ С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

ШЫЛГАЛДА

ТЕАТР

Областың хөгжүм-шин театрының тыва артистериниң «Өңнүктеринер силерни манап турлар» деп оперетканы көрүкчүлерге бараалгатканы чогаадыкчы шылгалда болган.

Тыва бөлүк сөөлгү каш чылдарда ужур-дузазы болгаш хемчээли улуг, черле ынчаш дыка нарын элээн каш шиилерни мергежилдин-биле ойнап, багай эвес овур-хевирлерни тургусканнар. «Бустуушкунну» болгаш «Боолуг кижини» аңаа киирип болур. Чоннуң үргүлчү улуг сонуургал, хайныышкын-биле көрүп турары «Хайыран-ботту» база-ла олар ойнап турарлар. Пролетариаттың улуг башкызы болгаш баштынчызы Владимир Ильич Лениннин овур-хевирин бистиң театрывыстың сценазынга база тургусканнар.

Үстүнде айыттынган шиилериниң соонда ол мергежилдиг коллективтиң солун болгаш нарын-даа, чоргаарланып болур-даа ажылы «Өңнүктеринер силерни манап турлар» деп оперетта болур. Бо ырлыг шин чүгле амгы үениң младырларының тодаргай овур-хевирлерин тургузары-биле алгалып турар эвес, а оон бергези хөгжүм-биле оюнну таарыштырары, оон-биле кады ырлаары болуп турар.

«Өңнүктеринер силерни манап турлар» чүгле хөгжүмнүг шин эвес, ында бөгүнгү амыдыралды көргүскен, эрги болгаш чаа үүлдүң аразында чидиг демиселдиг, сатиралыг чогаал болур. Көдээнин ажыл-ишчилери чүгле бодунуң ажылынга ынак, мергежилдиг трактористер, агрономнар, бригадирлер, бызаа ажаакчылары, ары ажаакчылары эвес, олар бодунуң ажылынын маадырлары, хөглүг дыштанырынга болгаш уран үүлге ынак, институттарда болгаш школаларда өөренип турар, амыдырап билир, бедик медерелдиг кижилер болур. Ол овур-хевирлерни эки ойнап шыдааны — артистерниң чедиишкини болур.

Шиниң кол маадыры болза, даштыкы дыдар институдун чаа доосканнан англи дыл башкызы Ирина. Бо—нарын овур-хевир. Ирина Москва чурттуг, бир өг-бүлеге кандыг-даа күш-ажылга чаңчыкпайн, чассыг байдалга өскен. Ириная ооң даайавазы, көдээни шын-на сеткилинден куду көөр, амы-хууда эрге-ажыын чүден-даа өрү көөрүнге чаңчыккан Анфиса кижизиткен. Ындыг-даа болза Ирина шуут-ла будулбаан, ынак авазының болгаш даай-авазының ону Москвадан чорутпас дээш кызыгкылайып турарынга удурланып, оларны кайгадыр, көдээже чоруур деп шинтпирлеп алгаш, дораан чорупкан.

Аңаа келген соонда Иринаның амыдыралынга улуг өскерлиишкиннер болган. Колхозчуларның амыдыралынга хүн бүрү таваржып, боду ышкаш ындыг аныяктарның омак-хөглүг амыдырал-чурталгазын көрүп, чоорту-ла оларның бирээзи апарган. Көдээни чыдып калган, чалгаарангыг чер деп бодап турганы шын эвес дээрзин Ирина билген. Авазының Москваже келдирткен бижии кээрге безин уруг колхозка чыдып калган. Ооң шак мынчаар өскерли бергени ала-чаягаар болбаан. Иринага бергелер база таварышкан. Ол ыглап-даа турган, ырлап-даа чораан. Иринаның эде кижизиттинеринге колхозчу аныяктар дузалаан. Ону өзулуг кижи кылып алыр дээш олар база өралдашканнар.

Бо нарын болгаш берге овур-хевирни артист Конгар Хүргүлек бүзүренчиг, солун кылдыр тургускан. Иринаның ырларын артист Конгар Хүргүлектиң эки күүсеткининден овур-хевир улам-на байып, маадырның сагыш-сеткили, өөрүшкүзү, кударалы, чүну бодап чоруурун көрүкчүге билдингир апарган. Ынчангаш артист ырларны эки күүсеткени-биле база биче эвес чедиишкиниг болган. Черле ынчаш артист Хүргүлек чүгле шин артизи эвес, оперетталарга нарын овур-хевирлерни ойнап шыдаар мергежилдиг артист дээрзи маргылдаа чок.

Хөй ырлардыг оперетталарга чедиишкиниг ойнап болурун Алексей Түгүр-оол көргүскен. Опереттаның ийи кол рольдары Ирина биле Семенну Хүргүлек биле Түгүр-оолдун эки ойнааны аңаа таварылга эвес.

«Өңнүктеринер силерни манап турлар» деп шиниң ойнакчыларга берге, нарын болгаш солун талазы болза, ырлар болур. Ниитизи-биле алгаш чугаалаар болза, ийи-чаңгыс кижилерниң ырларындан эгелээш, ниитиниң ырларын артистер багай эвес күүсеткен. Дыка хөй ырлардыг Конгар Хүргүлек-даа, чүгле үш катап белеткенгеш ойнаан Алексей Түгүр-оол-даа, Максим Мунзук-даа база өске-даа артистер оперетта ыраажылары эвес хирезинде, ырларны күүседиринге чедиишкиниг болган.

Шиниң ужур-утказын билип алырынга ниити сценалар дыка дузалап турар. Опереттада ындыг черлер хөй. Овур-хевирлерни эки тургузары-биле кады ниити сценаларны аңаа кижилер чыылган чер эвес, а кандыг-ла бир үүлдү көргүзүп, младырларның аразында нарын харылзаазын илередип, шиниң утказын билип алырынга дузалап турар кылдыр артистер ойнап шыдаан. Ылаңгыя ийиги көргүзүгде хөйүң тепкен вализи болгаш шиниң төнчүзү черле эки болган.

Опереттаның тус-тус овур-хевирлерин артистерниң эки тургусканын чугаалап турган, Анфисаның ролюнга Севильбаның ойнаанын онзалап демдеглезе чогуур. Москвада чурттап турар шыырак өг-бүленин кыйынына кыстынып алгаш, амыдыралды маңгысталып калган, кааснаныр болгаш адыырган, аныяктарның ынакшынынга адаргак, чаа чүвеге удурланып чоруур, амыдыралында кол-ла чүве хууда эрге-ажыынга дүүштүр эки үүлдү чедип алырын бодаар шоолуг эвес угаанныг Анфисаны Севильба ол-ла хевээр ойнап шыдаан.

Алдарлыг артист Мунзук Каракыстың Марфаның овур-хевирин ойнааны чүгээр болза-даа, ырлаанны чедимче чок болган. А Кара-кыс чүгле Марфа эвес, оон-даа хөй ырлыг овур-хевирлерге эки ойнап болур аргалыг. Ынчаарга Роман Шишкиниң ролюн ойнаан Кысыгбайның дугайында каш сөс. Шишкиниң овур-хевири чүгле хөктүг эвес, дыка нарын, чамдыкта муңгаранчыг болу бээр. Ол өөрүнге чектедип, ынак уруунга кагдырар чедип турар. Ынчангаш ооң амыдыралынга элээн берге чүве таварышкан. Шын шинтпирни хүлээп алгыже чедир, ол боданып, дыка хөйну чурттап эрттирген. Бо бүгү Кысыгбайның ойнаанында чамдыкта көзүлбейн турар азы маадырның иштики сагыш-сеткилин илередип шыдавайн барган. Чүгле Кызыгбай эвес, өске-даа чамдык артистер эмин эрттир хөк көргүзүп турарлар. Ындыг чорук Максим Мунзукта база бар.

«Өңнүктеринер силерни манап турлар» деп оперетканы тургусканында дораан-на каракка кестү бээр четпес чүве болза, шиниң ырында болуп турар, азы ырның сөзү дыңналбас болгаш адаары билдинмес. Ылаңгыя Хүргүлектиң ырларының чамдык черлеринде сөзү билдинмес. Ол болза, Т. Сатка-даа, Кара-кыска-даа, Түгүр-оолга-даа хамааржыр.

Оон аңгыда ырларның сөзү билдинмес эвес, ойнакчыларның ырларында эпчок черлер хөй. Сес биле аялганың таарышпайн барганындан, ырның сөзү билдинмес апаар таварылгалар бар. Өскээр чугаалаарга, ырның чамдык черлерин аялгазынга таарыштыр очулдурбаан. Шиниң көрүп оргаш, тывазывас сөстерни дыннап болур. Чижээ, «нерма системалыг», «Институтта дамчыштыр өөренип турар» дээн. Бо сөстерни «кылыктыг уруг», «Институтта бот-өөредилгелиг» дээн болза таарымчалыг болур турган. Өске-даа ындыг черлер бар.

Адак сөөлүнде тыва артистериниң эки ойнаанын база катап демдеглээр херек. «Өңнүктеринер силерни манап турлар» деп оперетканы областың хөгжүм-шин театрының сценазынга чедиишкиниг тургусканы — чүгле артистериниң чедиишкини эвес, а областың уран үүлүнүң хөгжүлдезинде чаа, улуг базым болганын жеречилеп турар.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Конго чоннуң дайзыннарын калчааратган,
Колонизатор идегеттер айбычызы,
Ханныг холга КНО тугун аржыыл кылган
Хамаршельд идегеттиң дүрзүзү бо.

Кукрыныксылар чураан («Правдадан»).

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Санитар-чырыдыышкын арны

КАДЫК БОЛГАШ — МӨГЕ-ШЫЫРАК УРУГЛАРНЫ

КАТКЫ-ХӨГЛҮГ, ОМАК-СЕРГЕК ӨСТҮРЭЭЛИ!

БИРДЕН ҮШ ХАР ЧЕДИР НАЗЫЛЫГ УРУГЛАРГА ХҮН ЧУРУМУ

Чамдыкта бир хар ажып чоруур уруглар хүндүс удувас апаар болгай. Ынчаарга оларның иелери база олче кичээнгей салбайн эрттириптерлер. Ол шын эвес. Бир хар чартык чедир назылыг уругларны одунган сөөлүнде 3—3,5 шак болганда катап ыяавыла удуур кылдыр чаңчыктырар херек. Оон башка уругуун нерв системазы, нервиниң төвү—баш мөзүн чедир дыштанмас.

Уругну хүн бүрү доктаамал шагында удудары, таарыштыр чемгерери болгаш арыг агаарга селгүүстедири кончуг чугула. Кажан бичии уругну удуур, чемненир, селгүүстээр шактарына доктаамал чаңчыктырып алырга оон кадыы ыончуг эки болур.

Бир хар чартык чедир назылыг уругларга таарыштыр чижеглеп тургускан хүн чуруму мындыг:

Чемненири: 8 шак, 12 шак 30 минута, 16 шак, 10 шак 30 мин.

Кошкак өзүлделиг уругларга 23 шак 30 минута турда немелде чем бээрин эмчилер сүмелеп турар.

Хүндүсү үйгу: 10 шактан 12 шакка чедир. Оон сөөлүнде 15 шактан 16 шак 30 минута чедир.

Дүнеки үйгу: 20 шактан 7 шакка чедир.

Бир хар чартык четкен сөөлүнде уругну хүндүс чаңгыс катап удуурунга чаңгыктырар, а кежээкиниң 8 шак четкен турда уруг ыяавыла удуй бээр кылдыр эдилип алыр херек.

2 харлыг уругларга таарыштыр тургускан хүн чуруму мындыг:

Чемненири: 8 шак. 12 шак. 16 шак. 10 шак 30 минута.

Хүндүсү үйгу: 12 шактан 15 шак чедир.

Дүнеки үйгу: 20 шактан 7 шакка чедир.

БИЧИИ УРУГЛАРНЫҢ ОЮННАРЫ

Бичии уругуң өзүлдезинге янзы-бүрү оюннар улуг ужур-дузалыг. Бичиизиндеи тура шимченгир оюннарга ынак уругларның кадыкшылы эр эки, олар өзүп келгеш күш-ажылга хандыкшылдыг болурлар. Уругуун оюннарга ынакшылдыындан оон аажы-чаңының болгаш янзы-бүрү чүүлдерге соонуургалдыының дугайын бичиизинде-ле эскерип каап болур.

Ада-иелер уругларынга оларның хар-назынын барымдаалап аңгы-аңгы хевирлерлиг, чараш, эптиг ойнаарактарны садып бээр ужурлуг.

Бир харлыг уругга аар өртектиг, бустуучал ойнаарак садып берген херээ чок, ол ындыг ойнаарак-биле таптыг ойнап билбес-даа, а харын ону ынай-бээр кам чок октагылаар, ызыргаш үсперлээр, ора-чаза тырттар болгай.

3 харлыг уругларга ындыг ойнаарактар таарымчалыг апаар. Олар боттарынга шиңгээдип ап четтигипкен хайгааралдарын, дуржулгаларын оюнга ажыглап, ада-иелерин, төрелдерин өттүнерин орадажырлар. Ол эки. Бичии машинаызынга ойнаар-кызын олуртуп алгаш «магазинче чоруптаалы» азы «эмчиге бараал»—дээш ынай-бээр сөөртүлээр, оозун чамдыкта «чемгериш», «чугаалажыш» эгелээр болгай.

Оон алгаш көөрге янзы-бүрү ойнаарактарны уругларның хар-назынын барымдаалап түс-түс бөлүктерге ылгаарының чугулазы илден.

Бир хар чедир назылыг уругларның ойнаарактары быжыг, чиик, бөдүүн болгаш өңүр болур ужурлуг. 2—3 хар чедир назылыг уруглар кандыг-бир чүвени — аптараны, чемоданны болгаш өске-даа түүлдерни ажыдыксаар, дуглаксаар, оон иштинче ойнаарактарын сугарынга, оларын катап уштурунга ынактар болгай. Ол ышкаш ойнаарактарын өраар, шарыыр, шуглаар, машинажыгажынга сөөртүр, бижек, хачы, оттуг-ыяш тудуксаар, кысказы-биле чугаалаарга, улуг кижилериң аажок өттүнүксээрлер.

Ынчангаш бичии уругларга ойнаарактарны берип тура ада-иелери оларның-биле канчаар ойнаарын баштай таптыг көргүзүп, тайылбырлап бээр ужурлуг. Ынчаарга бичии уруглар ону өттүнүп эгелээрлер. Уругларның боттарының баш миннип ойнаар түүлдериниң аңгыда оларны улуг кижилериң дузазы-биле ойнадыры-биле боду маңнаар машинажыгаштар, дириг амытаннар база бар болза эки.

2—3 харлыг уругларга дөрбелчин, төгерик, шиш, борбак хевирлерлиг янзы-бүрү ойнаар ыяштар садып бээри чугула. Оларның-биле бичии уруглар сайзанактап ойнаарынга дыка ынактар болгай.

Уругларның шимчээшкиннерин сайзырадырынга ажыктыг ойнаарактар база эргежок чугула. Оларга мячиктер, дээрбектер, үш дугуйлуг чадаг-терге дээн ышкаш түүлдер хамааржыр.

Уругларга тускай ойнаар булуң тургузуп бээри чугула. Аңаа олар улуг кижилерге шаптыктавайн боттары туразында таваар ойнап чаңчыга бээрлер.

Ол булунга ойнаарактар салыр столчугаш турза эки. Ойнаарактарны чаңгыс хааржак иштинче шуптузун киир октагылап каап болбас. Чүге дээрге олар дүрген элеп каар болгаш уругларны арыг-силиг эвес, чут болур чорукка чаңчыктырар.

Бичии уруглар өске эш-өөрү-биле кады ойнап турар болза улам эки. Бир өг-бүледе элээн каш бичии уруглар бар болза олар боттары-ла кады ойнап чаңчыга бээрлер. Кажан өг-бүлеге түгле чаңгыс оол, азы уруг бар болза, ол өске уруглардан оспаксыраар, бодунуң ойнаарактарын эш-өөрүнден харамнаныр, ынчангаш маргылдаа, чогуш-содаа үндүрер-даа болгулаар.

Бичии уругларны янзы-бүрү оюннарга хандыкшыдары, оларны төлептиг кижизидериниге улуг ужур-дузалыг дээрзин ада-иелер утпас херек.

БИЧИИ УРУГНУ АРЫГ-ШЕВЕР ЧОРУККА КИЖИЗИДЕРИ

Эмиг эмер чаш уругларның арыг-шеверин ада-иелери сагыыр дээрзи билдингир, а 1—2 харлыг уругларны культурлуг, арыг-силиг чорукка чоорту кижизидип эгелээр херек.

Баштай уругларны буттарын ада-иелериниң дузаламчызы чокка чундуруп өөредир, оон-биле чергелештир идик-хеп кедеринге, уштурунга база чаңчыктырар. 2 хар четкен уругларның карманынга думчук аржыылы ыяавыла чоруур ужурлуг.

Уругну чундуруп өөредирде баштай эки айтып берип, көргүзери кончуг чугула. Бир эвес уруг боду чунуп тургаш кайы хамаан чок суг чаштадыр, хейленииниң ченнеринче, моюидуруунуң адаанче суг куттундур чунар болза, ол сөөлүнде оон кезеп дидинместээр, далдараар апаар. Олар боттары тускай чоттунар аржылдыг турар ужурлуг. Ол аржылын боду азып каап, кажан херек апарганда оон ап турар кылдыр чавыс черге аскыыш кылып бээри чугула. Ол ышкаш бичии уругларның тон, идик-хевииниң аскыжын боттарынга таарыштыр кылып бээри чугула.

Бир хар чартык чедир назылыг уругларны горшокка олуртуп өөредири албан. Ону билбес уругларның чүүрлери өде бээрге доп-дораан солуур херек. Дүне бичии уругну горшокка олурарынче кызыдып албадаан херээ чок, оон орнунга уруглар клеенкаанын ажыглаары дээре.

Ада-иелери уругларынга каржы, доңгун болбас, а эптиг-эалдек, оларны эргеледир, чассыдар ужурлуг.

Бичии уругну дужаап, ялдап черле болбас. Чижээ, чамдык иелер уруун часкагылаптар, булунга тургузуп-даа каар таварылгалар бар. Уругуң угаан-медерели чедир сайзыраваан болганда ада-иелери ону күш-биле дужаап эттээрге-даа оон уруг өөредиг албас, харын-даа өжежир, мунгараар болгай.

Кандыг-бир чүвени шын эвес кылганы дээш бичии уругну буруузун миниринче албадап база болбас.

Бир эвес бичии уруг номнар, кыдыраштар ора тыртып эгелээн болза, ону кончуп, күштээриниң орнунга номнарны, кыдыраштарны аная-ла ап алгаш, өскээр каап каар херек.

Бичии уругларга үш-үдүрүм коргунчуг чүвелер чугаалап болбас. Чамдык иелер уругларын удударда —дүрген шуглангаш чыдып ал, оон башка «кокай ашак» чедип келгеш сени аппаар», азы ыдынче айыткаш «дөө көрдаан, сени ызырар деп тур» суг дигиизээр болгай. Ол уругнуң кадыкшылынга хора чедирер дээрзин уттуп болбас. Үргүлчүле коргудуп чаңчыктырым каан уруг сертилээш, меңнээчел, келдир, тыртаңнааш апаар. Оон кедерезе үнүмей, дааш-шимээнден, карангыдан коргар, чааскаан бичии-даа када туруп шыдавас.

Бичии уругну мегелеп болбас. Чамдык ада-иелер уругларынга эм бээрде «Мону иживит уруум, взреньедир» деп мегелеп көгүдерлер, азы «эмчи сээн оорганы ана көөр дээн-дир оглум, шимчевейн олур» деп сыкыртыр мурнунда мегелептерлер. Ол чоруктар сөөлүнде уругнуң ада-иезиниң чугаазынга бүзүревес апаарынга чедириш болур. Мегелээриниң орнунга уругга эм ижеринин чугулазын билдингир кылдыр тайылбырлап бээр, сыкыртыр дээниң чажырган херээ чок, харын-даа баш бурунгаар сагындыргаш «эмчи мырыңай аршылыг эвес сыкыртыр уруум, оон сөөлүнде сеңээ ойнаарактар садып бээр мен» суг деп чөптеп көгүдери ажыктыг.

Мурнунда бичии уруунга берген аазаашкыннарын ада-иелери ыяавыла күүседир ужурлуг. Күүсеттинмес хоозун аазаашкыннар кылыр чорук бичии уругнуң кижизидилгезинге хоралыг салдарны чедирер. Адазы оглун «дыка ыглаар болзунда сонга караандан үндүр октаптар мен» суг деп мегелеп кыжаныр таварылгалар турар. Оглу адазының хоозун кыжаныышкынын билирле болгай. Ынчангаш ол адазынга бүзүревес, ону хүндүлевес апарып болур.

Оглу эм ишпейн баарга бир ада мынча дээн: «Саша, сен ер кижи болгай сен, ынчангаш чүүден-даа коргпас ужурлуг сен. Эмни бодуң барып иживит». Ынчаарга Сашазы эмни ижипкен. Бо ышкаш уругну дидим, төлептиг, чаныш-сыныш чок чорукка кижизидери кончуг чугула.

Уруглары көрүп турда, ада-иелери маргыжар, аасылыл, чогуш-содаа дээн ышкаш төлеп чок чоруктар көргүзери онза багай. Оон уламындан уругларның нерв системазы кошкак, көртук бооп өзери чайлаш чок. Ада-иелериниң чыдып калган багай аажы-чаңынга уруг оорен『 берип болур.

Ада-иелериниң уругларынга каржы, доңгун болуру шын эвес, а эмин эртир чымчак болуру, оларны «дүкчамга» дээспейн кижизидери база шын эвес. Ындыг уруглар чалгаа, дидим эвес, шүшпен, ылчың бооп өзер.

Ада-иелер уругларының кадыкшылын, бирги эөлчеңде нерв системазын быжыктырарынче угланган кижизилге ажылдарын чорудар ужурлуг.

УРУГЛАРНЫ КИЖИЗИДЕРИ

Дыңнангыр чорукка кижизидери

Бичии уругларны ада-иелериниң сөзүн дыңнавас, турамык чорукка кижизидери хоралыг дээрзин утпас херек. Дыннангыры дээрге улугларның сес-домаан тооп көөру, оларны хүндүлеп билири-дир.

Уругну дыңнангыр кылдыр кижизидерде, оон аажычаныының онзагай байдалдарын өөренип көөр, хар-назынын барымдаалаар херек. Бичии уругну чаңгыс черге шимчевейн үр олурарынче албадап болбас-ла болгай Чүге дээрге олар аажок шимченгир, уттуучал болгаш саадавайн-на тура халып чоруй баар. Бир, ийи харлыг уруглар бодун долгандыр турар чүвелерни аажок сонуургап көөрлер. Ынчан оларны «ону тутпа», «ынаар барба» дээн ышкаш сөстер-биле кончуп шугулдаткан херээ чок, оон орнунга оларның сонуургаан түүлдерин чажырып, шыгжап каапса дээре. Бир ие мынча деп чугаалаан: «Бис бажыңывыс иштан Федяның холу чедер-ле черге чүве турбас кылдыр эдип турар бис. Оон башка хамык эт-хереклелдерни чиичерлеп кааптар оол чүве». Ол Федязы чүгле бир харлап чоруур дедаан.

Бичии уругларга Федяның авазы ышкаш мырыңай чүү-даа тудуспаска база шын эвес, а оларны чоорту «хоржок», «талаар», «ынчанмас» деп өөстерге чаңчыктырар херек. Чижээ, чечектерни үзе тырткылап болбас, стол шагы-биле ойнавас, будук, демир ужук тутпас дээн ышкаш угаадыгларны уруглар саадавайн шиңгээдип аптарлар.

Уругнуң кандыг-бир чүве-биле ойнаарын азы ону тударын хоругдаш, ада-иелери аразында дугуржуп алза эки. Авазы «хоржок, ынчанмас» дээр, а ачазы «ажырбас, ойна» дээр болза бичии уруг оон өпемчип, чугаа дыңнавас, ылчың апаар.

Бичии уругларның чамдыкта авазының чаа-ла эдип каан орнунуи кырынга ойнаксай бээри база турар болгай. Мындыг таварылга үргүлчү болуп турбас болганда, апаа удурланмайн, уругнуң аайынга кирип, орунуң шывыын тур ап каапкаш, оон күзелин хандыра черле ажырбас.

Уругну үргүлчү-ле «хоржок», «ынчанмас» деп сургаарындан, «ер хей-дир сен», «ол эки-дир» деп көгүдүп деткиири болгаш «мону мынчаар кылыр чоор» деп сүмелээри, өөредири кончуг чугула.

Сыгаашкын...

Уругну чемгерери

Чамдык иелер «уруум чемге хөөн чок апарды, чүнү канчалза эки ирги?—деп эш-өөрүнден сүме айтырар, оон сөөлүнде уруунга шуут албан-биле чемнер сыгаар, албадаар, чок болза көгүдер болгай. Олар шупту ажык чок, харын-даа хоралыг дээрзин билде чугуур.

Бир хар чартык чедир назылыг уругларны чемгерер мурнунда ыяавыла удудар, азы арыг агаарга селгүүстедир херек. Кажан бичии уруг чемненир эгелээнде стол кырынга өске артык чүвелер тургуспас, оон-биле чугаалажып, көгүдүп, чассыдып база болбас. Чүге дээрге сөөлүнде уруг чемненир санында-ла ада-иезинге дыш бербес, «маңаа келиңер, мээң чаныма олурунар»—деп негээр апаар, оон кедерезе чем чивейн могаттынар бак чапчылга өөрени бээр.

Чемге хөөн чок уругну албадап, кончуп черле болбас. Оон орнунга бир, ийи катап чемненирин эртириптери дээре.

Кажан уруг ада-иезиниң берген чемнерин шупту чип-ле турар болза, ону мактаар, деткиир херек.

Петя будун сугга супкан

Берге чүү боор — хензиг сугга
Петя будун суптар орта —
Өөнде улус коргуп-сүртеп,
Өрү-куду халчып турган.
— Эмчи кайыл, эми кай—деп.
Эней, авай, ачай хөлзеп,
Дүрген дуза чедирзин дээш,
Дүвү-далаш телефоннаан.
Аразында чемелешкен,
Алгыш-кырыш киткей берген.

О, Петязы дүште-даа чок.
Анаа кадык олуруп тур.
Анаа черге кырыш кылып,
Артыктажып, чемележип,
Херберлешкен херээнер чок,
Хензиг сугну сүзүпкен-дир.
Оолга хөй хеп кедирбейн,
Коньки бергеш, ыдыптыңар,
Оглаң шуурган, эчигей хар
Кончуг эрни дадыктырзын.

АЙТЫРЫГЛАРГА ХАРЫЫЛАР

1. Чаш уруг эмзирер ие арага ижип болур бе? Хоржок. Бир эвес чаш уруг эмзирип турар ие арага ижер болза, оон эзиртир кезээ алкоголь эмиг сүдүнге холужуп сиңиккеш чаш организмни хоранаар.

2. Алды айлыг чаш уруг үргүлчү тырыктаар апарганда чүнү кылза эки? Хөй удаа клизма салыры хоралыг бе?

Үргүлчү тырыктаар уругну хонукта дөртген хөй катап эмзирбезе эки. Аңаа хүнүүн-не ногаалардан кылган чемнер берип турар херек. Чижээ, морковь азы яблок бо чүүлдериниң суун сыскыргаш чаңгай пөс өттүр шүүп каапкаш ижиртир. Ынчаарга-даа уруг тырыктавышаан хевээр турар болза клизма салыр, ол уругнуң кадыкшылынга кандыг-даа хора чедирбес.

3. Кадыкшылының байдалы эки, температура чок, аажталбас, эмигге хөөнүүг, ынчалза-даа үргүлчү бакалаар уругну дашкаар үндүрүп агаарладып болур бе?

Хөй бакалаар уругну даштыгаа үндүрүп агаарладыры харын-даа кончуг эки. Бир эвес уруг өзүп, деңзизин немеп турар болза оон хөй бакалаарынче кичээнгей салган херек чок.

4. Бир, ийи ай болган уругларны кайы хире үр үе эрткенде чүп турза эки?

Хүнүүн чуур херек, оон ынай неделяда ийи катап саваң-биле чуур.

5. Бичии уругларга чиг суг ижиртип, азы хайындыртынмаан ногаалар чиртип болур бе?

Чиг суг ижери уругларга болгаш улуг-даа кижилерге хоралыг. Чүге дээрге чиг сугта ижин шөйүндүүнүң халдавырлыг аарыгларының микроб-тары чоруп болур.

Хайындыртынмаан ногааларны уругларга чиртири ажыктыг, чүгле оларны баштай изиг суг-биле эки чуур херек. Эмиг эмер уругларга ногааларның суун сыскыргаш ижиртир, а 1—2 харлыгларын үүрмектей чууруп каан ногаалар-биле чемгерер.

6. Чаш уругнуң бажын дуй ораап, азы шуглап болур бе?

Кажан дашкаар үнүп селгүүстээрде чаш уругнуң бажын бүргей шып алза эки, а бажыңга мырыңай чаа төрүттүнген-даа уруглариың бажын дуй шуглап болбас.

7. Бичии уругну кежээ карарыгылай бергенде даштыгаа агаарладып болур бе?

Уругну аргалыг-ла болза хүндүс агаарладыры чугула. Уругнуң өзүлдезинге чүгле арыг агаар эвес, а чырык база улуг ужур-дузалыг. Бир эвес хүндүс ону агаарладыр чай чок болза, дүне-даа агаарлатканы шуут дашкаар үндүрбейн турарындан дээре дээрзи билдингир.

8. Могаттыныычал, удур чүве чугаалаарга-ла дораан ойта кээп дүжер уруглариы канчаар эде кижизидер ужурлугул?

Могаттынар уруглариы топтап көрүп турар болзунарза, олар шала кырынга ойта кээп дүшкеш буттарын тепкиленип, чуглуп, ыглап-даа турып бээр, а ол аразында ада-иезиниң кажан-на кээп чассыда бээрин мөнап, бүдүү хайгаарап чыдар болгай. Ынчангаш ада-иелер ындыг уруглариы черле тоовзаа улус бооп, олче кичээнгей салбайн эскетчохтап эртирип-ле турарга уруг ол бак аажы-чаңын чаягаар-ла кааптар.

9. Уруглариы каш харлыындан эгелеп хүндүсү кинолаарже чорудуп болурул?

Хөй-хөй ада-иелер бичии уруглариы магазиннерге, кинога, театрга, таныштарының бажыңнарынга-даа бо-ла ап алган чоргулаар болгай. Ол шын эвес. Дааш-шимээн, таныварзы хөй улустар чаш уругну аймаарадып дүүредир, оон уламындан ол шагзыраар, үйгуга, аъш-чемге хөөнүүн чидирер. Уруглар кинозунга бичии уруглариы 6 харлыындан эгелеп чорударын эмчилер сүмелеп турар.

10. Эмиг эмер уругнуң бажының дүктерин кыргып болур бе?

Бир эвес баш дүктери эмин эрттир узап үнгеш уругга шаптыктап турар апарган болза, оларны таарып кааптар херек.

11. Чайын бичии уруглариың кызыл-даваң ойнап маңнажырын чөпшээрээр бе?

Бир эвес бутка кадалы бээр шил бузуу, ыяш чоңгулары дээн ышкаш чүүлдер чок деп бүзүрээр болзунарза уруглариың кызыл-даваң ойнаарынга шаптыктавазар.

12. Бичии уруглариың ишти хевере бээрге чүнү кылза чогуурул?

Ижин хеверер чорук шөйүндүлерге хей чыглып мөөннелгениниң болур. Ол таварылгада ижинни чиниээр, азы клизма салыр херек.

13. Уругнуң хинин чүге уштунчак апаарыл?

Чамдык уруглариың хинин төрүттүнген сөөлүнде элээн үр эжирбейн чорааш ишкээр тыртынмайн борбайып туруптар. Оон сөөлүнде кажан уругнуң ишти хевере бээрге, чөдүрерге, азы ыглаарга хин дашкаар уштунуп кээр. Ону хин дежеңи дээр. Дежеңи улам өөскүвезин дээш ону эмчиге көргүзер херек.

14. Огуртурун аарыг деп санап болур бе?

Мырыңай кадык чаш уруглар эмин эрттир хөй сүт ээп алганда огурту бээр. Ол ышкаш тоттур ээп алган уругну меңнедирге, азы эпчок көдурерге база огуртур. Ону аарыг деп санап болбазы билдингир. Чамдык уруглар үргүлчү огуртур, кустурар, аакталыр, деңзизи немешпес болгулаар. Ол таварылгада уругну эмчиге дүрген көргүзери чугула.

15. Уругнуң диштери кажан үнүп келирил?

Диштерниң иеш адаанда сомалары уруг төрүттүнүп келир мурнунда-ла бар болур, а оларның чогум көстүп келири 6—7 айлыындан эртпес.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

КИНО

Бөгүн кинотеатрларга:

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Илья Муромец»**—9.30 шакта; **«Мурнунда—кадыр эзтпек»**—11.30, 1.30, 3.30,5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: **«Куу хөлү»**—11, 1, 3 шактарда; **«Мурнунда—кадыр эзтпек»**—5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Дириг маадырлар»**—11.15, 1.15, 3.15 шактарда; **«Евгения Гранде»**—5.15, 7.15. 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Далай анчызы»**—11, 1 шактарда; **«Тулчуушкуннуң орууби-ле»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда кылдызының 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт кылдыстериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал кылдыстериниң 37-13, иштики информация кылдызының 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг кылдыстериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01117. Чагыг № 3251. Культура эргелелиниң типографизы.